

Toimintaohjeita kansalaisopistoille: kulttuurihyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä

Venla Korja, 30.5.2024

Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut

Taiteen edistämiskeskus

Materiaalin käyttötarkoitus

- Materiaali on suunnattu kansalaisopistoille ja sitä voi käyttää kansalaisopistojen ja hyvinvointialueiden yhteistyön tukena.
- Materiaali keskittyy kulttuurihyvinvoinnin näkökulmaan. Kansalaisopistoilla on myös muuta yhteistyötä sote-toimijoiden kanssa
- Materiaali liittyy Taiteen edistämiskeskuksen Kansalaisopisto kulttuurihyvinvoinnin välittäjänä -projektiin.
- Toimintaohjeet pohjautuvat hyvinvointialueiden hyvinvointisuunnitelmien kulttuurikirjauksiin. Koonti kirjauksista löytyy projektin Innokylä-sivustolta.
- Toimintaohjeita on viisi. Tarkemmat toimenpide-ehdotukset löytyvät yläotsikoiden alta.

Toimintaohjeita kansalaisopistoille hyvinvointialueiden kanssa tehtävään työhön kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi

1. Tunnistetaan kansalaisopistojen hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja tiedotetaan siitä hyvinvointialueelle
2. Osallistutaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkosto- ja suunnitelmatyöhön
3. Järjestetään kulttuurihyvinvointitoimintaa osana sote-palveluita
4. Huomioidaan hyvinvointialueiden palvelu- ja elintapaohjaus asiakkaiden tavoittamiseksi
5. Vahvistetaan yhteistyön rakenteita

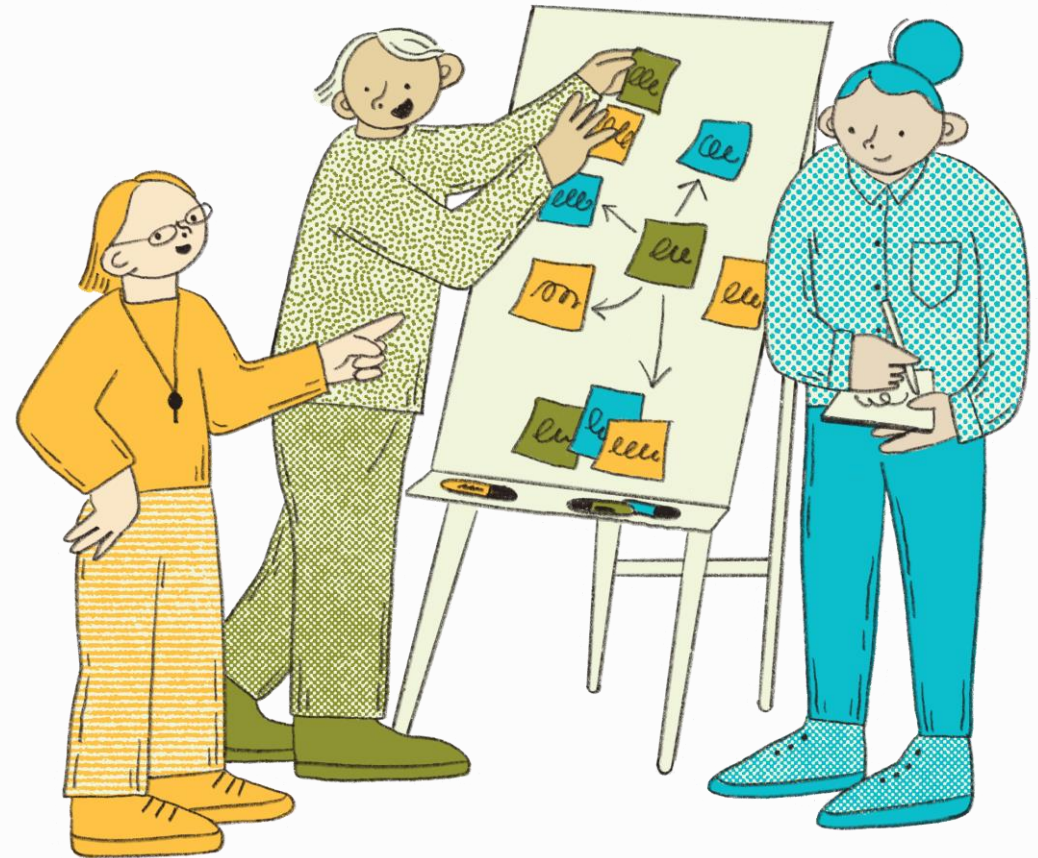
Tunnistetaan kansalaisopistojen terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta ja tiedotetaan siitä

- Tunnistetaan kansalaisopistojen merkitys yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin ja tiedotetaan siitä hyvinvointialueille
- Tunnistetaan taide ja kulttuuri perusoikeudeksi ja keskeiseksi osallistumismuodoksi ¹
- Otetaan huomioon erityisesti haavoittuvien ryhmien kulttuuristen oikeuksien ja mahdollisuuksien toteutuminen

Osallistutaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkosto- ja suunnitelmatyöhön

- Osallistutaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmatyöhön ²
- Huomioidaan myös kuntien hyvinvointi- ja kulttuurisuunnitelmat
- Huolehditaan, että HYTE-työtä edistävissä alueellisissa työryhmissä on mukana kansalaisopiston edustus tai vähintään tunnistetaan kansalaisopiston rooli ³

Järjestetään kulttuurihyvinvointitoimintaa osana sote-palveluita

- Järjestetään kulttuuritoimintaa osana pitkäaikaishoidon ja erityisryhmien palveluita
- Tarjotaan kulttuurisisältöjä osana kuntouttavaa työtoimintaa
- Tarjotaan sote-ammattilaisille suunnattuja koulutuksia

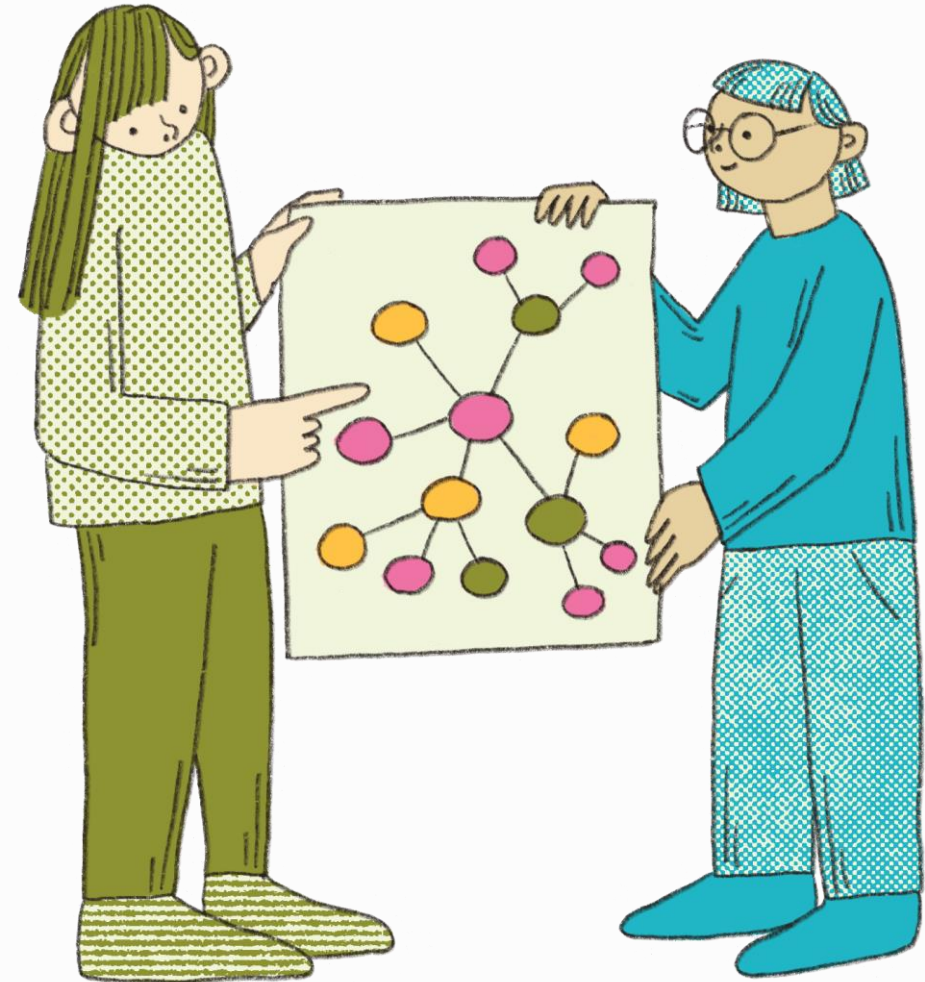
Huomioidaan hyvinvointialueiden palvelu- ja elintapaohjaus asiakkaiden tavoittamiseksi

- Huomioidaan kulttuurihyvinvointi ja kansalaisopiston sisällöt osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä kaikissa ikäryhmissä
- Tunnistetaan kansalaisopiston sisältöjen mahdollisuudet osana elintapaohjausta ⁴
- Tarkistetaan, että kansalaisopiston sisällöt ovat osana alueen digitaalista hyte-palvelutarjotinta ⁵
- Tuetaan taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien hyvinvointia toteuttamalla Kaikukortti-toimintaa ⁶
- Ohjataan opintosetelirahoitusta kulttuurihyvinvointitoimintaan
- Osallistutaan Kulttuuri- ja hyvinvointilähetteen tai muiden vastaavien kehittämiseen

Vahvistetaan yhteistyön rakenteita

- Kartoitetaan sopivat kumppanit hyvinvointialueelta ja muodostetaan vastinparit
- Tehostetaan yhteistyötä jakamalla resursseja ja solmimalla tarvittaessa esimerkiksi ostopalvelusopimuksia
- Vahvistetaan yhteistyön jatkuvuutta ja toiminnan kehittymistä keräämällä palautetta yhteistyökumppaneilta ja osallistujilta

Viittaukset:

1. Suomen perustuslaissa taataan sivistykselliset oikeudet, kuten taiteen vapaus, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin sekä vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä. Kulttuuristen oikeuksien edistäminen tarkoittaa, että kaikilla on yhtäläinen oikeus ja mahdollisuus ilmaista itseään, harjoittaa kulttuuritoimintaa ja osallistua erilaisiin kulttuurimuotoihin. (Taikusydän 2019.)
2. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma ovat dokumentteja, jotka kuvaavat alueen väestön hyvinvointia, terveyttä ja näihin vaikuttavia tekijöitä sekä toteutettuja toimenpiteitä. Suunnitelmaosassa asetetaan tavoitteita ja esitetään monialaisia toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi. Alueellinen kertomus laaditaan yhteistyössä kuntien kanssa. (THL 2024a.)
3. HYTE-työn eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteena on vähentää raskaan korjaavan hoidon tarvetta sosiaali- ja terveyspalveluissa. HYTE-työ tukee kaikkien ihmisten hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä vaikuttamalla ennalta ehkäisevästi. HYTE-työtä toteutetaan poikkihallinnollisena ja monitoimijaisena yhteistyönä. Tämä työ kohdistuu yksilöihin, yhteisöihin, väestöön ja elinympäristöihin, tavoitteena kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä parantaa elämänlaatua. (THL 2023a.)
4. Elintapaohjaus on prosessi, jossa annetaan neuvoja ja tukea terveellisten elämäntapojen omaksumiseksi. Sen tavoitteena on parantaa terveyttä, vähentää kroonisten sairauksien riskiä ja parantaa elämänlaatua. Hyvinvointialueet koordinoivat elintapaohjausta, ja terveydenhuollon ammattilaiset vastaavat sen toteuttamisesta. Laadukas elintapaohjaus edellyttää yhteistyötä kuntien, yritysten, järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Kunnat vahvistavat ennaltaehkäiseviä tekijöitä varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja liikunta- ja kulttuuripalveluissa. (THL 2023b.) Vuonna 2022 Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi Elintapaohjauksen tarkistuslistan, jossa sisällytti on määritelty kulttuurihyvinvointi, liikunta, uni, ravinto ja päihteettömyys. (STM 2022.)
5. Hyte-palvelukonsepti -hanketyössä jokaisen hyvinvointialueen on otettava käyttöön digitaalinen palvelutarjotin vuoden 2024 loppuun mennessä. Palvelutarjotin kokoaa tiedot alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluista, kuten liikunta-, luonto- ja kulttuuripalveluista, ja sen tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevien palvelujen käyttöä ja vähentää sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Asukkaat ja ammattilaiset voivat etsiä ja hyödyntää palveluja itsenäisesti tai ammattilaisen tuella osana asiakas- ja palveluohjausta. (THL 2024b.)
6. Kaikukortti tarjoaa mahdollisuuden saada maksuttomia pääsylippuja kulttuuritapahtumiin, kuten festivaaleille, museoihin ja teatteriin, sekä kansalaisopiston kursseille. Sen tavoitteena on parantaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa taiteita. Kortin voivat saada 16 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka ovat sosiaali- ja terveydenhuollon tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden asiakkaita ja joilla on vaikeuksia hankkia pääsylippuja tai kurssipaikkoja taloudellisista syistä. (Kaikukortti 2024.)

Lähteet:

Kaikukortti 2024. Viitattu 30.5.2024. <https://kaikukortti.fi/>

Taikusydän 2019: Käsitteet. Viitattu 30.5.2024. <https://taikusydän.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/>

Elintapaohjauksen tarkistuslista. Viitattu 30.5.2024.

<https://stm.fi/documents/1271139/132877911/ElintapaohjauksenTarkistuslista.pdf/4e07bded-6dd0-61e4-f742-59d03252e998/ElintapaohjauksenTarkistuslista.pdf?t=1662720718208>

THL 2023a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Viitattu 30.5.2024. <https://thl.fi/aiheet/sote-palvelujen-johtaminen/kehittyva-palvelujarjestelma/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen#ulottuuvuudet>

THL 2023b. Elintapaohjaus on kunnan ja hyvinvointialueen yhteinen tehtävä.

<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/yhdyspinnat-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisessa/elintapaohjaus-on-kunnan-ja-hyvinvointialueen-yhteinen-tehtava>

THL 2024a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Viitattu 30.5.2024.

[https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistämisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen](https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen)

THL 2024b. Digitaalinen palvelutarjotin. Viitattu 30.5.2024. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/suomen-kestavan-kasvun-ohjelma-rrp-/thl-n-kansalliset-projektit/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/digitaalinen-palvelutarjotin>

Linkit

- Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut, Taiteen edistämiskeskus. <https://www.taike.fi/fi/taike-vaikuttaa/asiantuntijapalvelut/kulttuurihyvinvoinnin-asiantuntijapalvelut>
- Kansalaisopisto kulttuurihyvinvoinnin välittäjänä – projekti. [Taiken sivut](#), [Innokylän sivusto](#).

Toimintaohjeet laatinut: Venla Korja
Kuvitus: Elina Johanna Ahonen

